

Numukamis¹ den 30 Januar 1879.

‘Rev. Father Arnold’.

Lieber Freund!

Die sieben Gebrüder Brehmer-Stadtmusikanten sind ziemlich zerstreut; mancher musz sein Stückchen allein spielen, Alphonse auf seinem Dudelsack, Arnold auf seiner Flöte, Jean „wörpt de vrau mit de Fioling vör genne sack“, Habets wird wohl Kesselmusik machen, Donkelen hat die musikalische Töne' schon verloren, Eussen² soll als Schullehrer brümmen im Collegium u. Kleus, obschon musikalisch, hat das Geschäft dran gegeben: verschiedene Sprachen haben ihm genug zu schaffen gemacht. Von der englischen Sprache weisz ich schon genug,

De gebroeders zeven Bremer muzikanten zijn verspreid. Velen zullen hun instrumenten nu alleen spelen. Alphonse³ met zijn doedelzak, Arnold⁴ met zijn fluit, Jean “wörpt de vrau mit de Fioling vör genne sack,” Habets zal wel ketelmuziek maken, Donkelen heeft het muzikale allang verloren, de leraar Eussen bromt in het college en Kleus, ofschoon muzikaal, heeft de brui eraan gegeven. Verschillende talen hebben hem genoeg te doen gegeven. Van het Engels ken ik echter genoeg.

Chinook (halb Indianisch, halb Französisch u. Englisch) war leicht zu erlernen; doch die indianische Sprache ist ein Ungeheuer des Reichthumes u. der Aussprache wegen. z.B. Waschen im allgemeinen heiszt "soquitl"(tsoquitl = nehmen holen); das Gesicht waschen heiszt tlopsehiti (tlopksehill = erwachen); den Kopf waschen, die Hände, den Leib u.s.w. waschen hat jedes ein anderes Wort. So hat man wohl 25 Art von Zählungen je nachdem von einer Sache gesprochen wird: z.B. tsawoik (ein) für Menschen.(nicht alle, diesz macht grad Schwierigkeit - Fische, Vögel u. Thiere), "noupkamil" für gewöhnliche Sachen, nouptak, nouptacil, nouplesac, tsawokijé etc. für verschiedene Sachen.

Het Chinook (half Indiaans, half Frans en Engels) is makkelijk te leren. Maar het Indiaans is een monsterlijke schat on het te spreken. Een voorbeeld: wassen is algemene zin is *soquitl*

¹ Numukanis ligt ook op Vancouver Island, een kleine 200 km boven Victoria.

² **L. H.L. Eussen** had ook aan het Amerikaans College in Leuven gestudeerd en ging in oktober 1878 naar Vancouver Island. In 1883 zat hij bijvoorbeeld bij de Ohiath stam en ging na enkele weken per kano terug naar zijn missiepost in Barclay Sound. In 1884 genas hij van een longziekte.

³ **Alphonse van Oppen** werd op 26 juli 1849 in de Emmastraat in Heerlen geboren. Hij volgde zijn opleiding in Rolduc en daarna aan het Amerikaans College in Leuven waar hij op 22 mei 1875 tot priester gewijd werd. Een half jaar later vertrok hij naar Amerika. Daar werd hij eerst kapelaan in Windsorlock en wat later onder pastoor Vijgen in Putnam. In 1880 werd Van Oppen benoemd tot pastoor in Meriden waar hij tot en met 1919 bleef. Deze parochie had hij zelf gesticht. Toen vertrok hij, na 43 jaar in Amerika gewerkt te hebben, naar Heerlen waar hij opgenomen werd in het sanatorium. Hij kwam hier, zei hij, om hier te sterven. Zijn gezondheid had in Amerika zwaar geleden. Blijkbaar was de Limburgse lucht goed voor hem want in mei 1925 vierde hij hier zijn gouden priesterjubileum. Hij was 78 jaar oud. Hij assisteerde nog steeds de pastoor in de kerk op Molenberg. In 1935 vierde hij zijn diamanten (60jarig) priesterjubileum in Heerlen. Hij was 86.

⁴ **Jacob Arnold Princen** werd in april 1841 in Weert geboren. Zijn vader was tingieter. Jacob studeerde eerst aan Rolduc en daarna aan het Amerikaans College in Leuven. In 1868 vertrok hij naar Amerika waar hij pastoor van Danielsonville werd. In de Goede Week van 1883 vertrok hij naar Hartford om de plechtigheden van Goede Vrijdag bij te wonen. Onderweg kreeg hij ademhalingsproblemen. Gelukkig voor hem was pastoor De Roo net in de buurt die hem in een koets zette en naar Willimantic bracht. Daar overleed hij enkele dagen later in maart 1883. Hij overleed twee dagen na de begrafenis van Arnold van Wersch die in hetzelfde huis overleden was. Princen ligt in het zelfde graf waar ook Arnold van Wersch ligt en later pastoor De Bruycker bijgezet werd

(*tsoquitl* = nemen, halen). Je gezicht wassen is *tlopsehitl* (*tlopksehill* = wakker worden). Je hoofd of handen wassen, je lichaam wassen, het kent allemaal een ander woord. Er zijn ook 25 verschillende benamingen voor getallen die afhankelijk zijn van wat er bedoeld wordt. Bijvoorbeeld *tsawoik* is één wanneer het mensen betreft. De moeilijkheid is dat er voor vissen, vogels en dieren een ander woord geldt. *Noupkamil* voor dagelijkse zaken, *noutak*, *nouptacil*, *noupsac*, *tsawokije* voor verschillende zaken.

Wäre es des Beichten halber nicht, ich würde mich schon begnügen mit der jetzigen Kenntnis der Indianischen Sprache. Ein alter Mann von beinahe 28 Jahren muß dermaßen noch oxsen ("blocken")! Nein das geht nicht an. Es ist sonderbar, ich hatte nie Lust um nach Java oder China zu gehen weil ich fremde Sprachen verabscheute; nun "flinkt" man mich hier wo ich gezwungen bin mich der Sache hinzugeben "headlong".

Als het biecht horen niet zo waar was, dan zou ik plezier hebben met de huidige kennis van het Indiaans. Een oude man van bijna 28 jaar moet zoveel buffelen (blokken). Nee, dat gaat niet meer. Toch is het raar, ik heb er geen zin om naar Java of China te moeten gaan omdat ik een hekel heb aan vreemde talen. Hier word ik echter gedwongen om me onbesuisd naar hun wensen te voegen.

Lemmens braucht diesz gar nicht: im Osten kennen die Indianer alle Chinook. Doch du weizt Kleus ist "enne knappe.Boll", er hat schnell was mit dem Kragen. Hätte er nur dann und wann eine Flasche das Ding würde schon besser gehen.

Ich bin aber dennoch sehr gerne in meiner (*onleesbaar*) Position, obwohl vielfach allein ohne menschliche Seele; oft während zwei, drei Wochen sehe ich keinen Indianer wenn sie in ihrem Sommerquartier sind.

Lemmens⁵ heeft dit helemaal niet nodig. In het oosten kennen alle Indianen Chinook. Je weet dat Kleus een knappe kop is. Hij is bang voor zijn hachje. Met zijn flesje in de hand gaat het beter. Toch heb ik het hier naar mijn zin, ondanks dat ik veel alleen ben. Vaak zie ik gedurende twee of drie weken geen Indianen omdat zij in hun zomerkamp zijn.

A propos Postpapier habe ich keines mehr u. bin 110 Meilen vom Laden. Der Bischof kam hier unerwartet an vor drei Wochen, ging nach Iberquiat, wird heute hier zurück erwartet um gegen Sonntag meine Kirche zu weihen; und nach diesem geht er nach Victoria um sich reisefertig zu machen für Portland. Ein wahrer Verlust für unsere Diöcese.

A propos, ik heb geen briefpapier meer en ik ben 175 kilometer van de winkels verwijderd. Drie weken geleden kwam onverwacht de bisschop hier. Hij moest naar Iberquiat, maar wordt binnenkort hier weer verwacht om aanstaande zondag mijn kerk te wijden. Hierna gaat hij naar Victoria om zich klaar te maken om naar Portland af te reizen. Een groot verlies voor ons bisdom.

In einem halben Jahr habe ich nichts mehr aus Europa vernommen, es scheint man denkt dort: man lasse die Todten die Todten begraben. Aber ich meine wenn man nicht schreibt, dasz dieses ein

⁵ **Jean Nicolaas Lemmens** is geboren in Schimmert 1850, overleden in Guatemala 1897. Hij was eerst vicaris generaal van de bisschop van Vancouver. Van 1888 tot en met 1897 bisschop van Victoria als opvolger van Charles Johannes Seghers die in december 1888 vermoord werd.

Zeichen sei dasz Alles gut u. richtig ist.

Ich spreche von meinen Geschwister, denn Jaques Van Deberg hat mir vor einiger Zeit noch geschrieben. Es scheint Hoefnagels soll Bischof (Weih-Bischof) werden. Verzijl Präsés im Seminar, Jaques Van Wersch Pastor i.p.i. So Hoefnagels Bischof wird dann sollen indes (*onleesbaar*) een flinke felicitatie spä-e-le" ohne Orgel, denn er würde nicht folgen können.

Ik heb al een half jaar lang niets uit Europa gehoord. Het schijnt dat ze daar denken: Laat de doden hun doden begraven⁶. Ik bedoel dat als je niet schrijft het een teken is dat er niets aan de hand is.

Iets over min familie: Jacques van Deberg heeft mij enige tijd geleden geschreven. Het schijnt dat Hoefnagels⁷ hulpbisschop wordt, Verzijl⁸ directeur van het seminarie, Jacques van Wersch⁹ pastoor. En als Hoefnagels bisschop i.p.i.¹⁰ wordt, dan is een flinke felicitatie op zijn plaats

Ich habe dir vielleicht schon geschrieben ich habe eine Polizei unter den Wilden errichtet welche Aufsicht hat 1 über Streits welcher Art auch. 2 Whiskey 3 adulterium u. fornicatio 4 in Justitia. In den zwei letzten Monaten habe ich als Strafgeld (für die Beambten) 11 Decken u. 10 Dollars bekommen. Ein Indianer ist Richter. Auch habe ich ein Gefängnisz erbaut, ein bischen gröszer als mein locus privatus. Man musz sie nur "ringen". Ich habe die Definition vom Ringen zur filosofischen und theologischen Untersuchung nach Roermond geschickt.

Ik heb je wellicht al geschreven dat ik een politiepost onder de wilden gemaakt heb. Die heeft toezicht op 1: welke strijd dan ook, 2: whiskey, 3: overspel en zonden, 4: recht. In de laatste twee maanden heb ik als boete (van de beambten) 11 dekens en 10 dollar gekregen. Een Indiaan is rechter. Ook heb ik een gevangenis gebouwd, iets groter dan mijn privé vertrek. Je hoeft ze alleen maar koest te houden. De definitie van *koest houden* in filosofische en theologische zin naar Roermond gezonden.

Sie war folgende: *est actio vehemens in nares subditorum auctoritatem habentis*: eine Gewaltthat des Obern in die Nase des Unterthanen. Wenn die Herrn dort bedenken dasz die Indianer Ringe durch die Nase haben, dann wird die Definition schon gutgeheissen werden. Es ist nur Schade dasz du nicht hier bist, du hast auch noch ein gutes Händchen am "ringen"

Ze volgden est actio vehemens in nares subditorum auctoritatem habentis: een daad van geweld van de bazen in de neus van de ondergeschikten. Wanneer de heren daar bedenken dat de Indianen ringen door hun neus hebben, moet de definitie goedgekeurd worden. Het is jammer dat je niet hier bent, je kunt nogal goed "ringen". (noot: bekeren)

⁶ Lucas 9,60.

⁷ In 1869 had bisschop Paradis van Roermond, toen 75 jaar oud, het plan opgevat om een hulpbisschop naast hem te benoemen. Rome keurde dat niet goed. Hij had drie kandidaten waaronder P.J. Hoefnagels, directeur van het Roermondse seminarie. Pas in 1885 kon Paradis een hulpbisschop naast zich benoemen. Dat werd niet Hoefnagels.

⁸ **G.J.H.H. Verzijl** werd in 1878, enkele maanden voordat deze brief geschreven werd, benoemd tot professor aan het seminarie in Roermond. Hij was dus geen directeur.

⁹ Broer van Arnold van Wersch, pastoor in Spekholzerheide.

¹⁰ In partibus infidelium = in het land der ongelovigen

Schreibe mir mal aufrichtig wie es dir in der neuen Position gefällt. Vielleicht fühlst du noch immer Lust um hierhin zu kommen. -Gott gäbe es sei wahr - doch als ein Geheim für dich allein ohne licentia praesumpta, sage ich dir dasz man hier bei den Indianern noch nicht viel ausrichten kann: es sind keine standhafte Leute: sie fallen so leicht zurück in die Sugestionen besonders in Beziehung der Doctoren. Wahrscheinlich wirst du in deiner Stelle mehr Gutes thun in einer Woche als ich in einem halben Jahre. Es ist zwar eine langwierige Arbeit, voll von fortwährenden Disappointments".

Schrijf mij eens oprecht hoe het je in de nieuwe plek bevalt. Misschien heb je nog steeds zin om hier te komen –als God het wilt- maar als een geheimpje alleen voor jou kan ik je zeggen dat zonder *licentia praesumpta* je weinig onder de Indianen kunt uitrichten. Het zijn geen standvastige mensen: ze vallen makkelijk weer terug in hun oude gebruiken, vooral in betrekking tot hun medicijnmannen. Waarschijnlijk zal je hier in een week meer goeds doen dan ik in een half jaar. Het is een moeilijke klus vol met voortdurende teleurstellingen.

Allerdings bin ich überzeugt dasz du, wie ich, unsere niedrige Stelle mit frohem Herzen annehmen würdest, auch die Widerwärtigkeiten würdest du sehr leicht ertragen und geringschätzen, selbst würdest du dich glücklich fühlen, doch die Heimat kannst du so leicht nicht besuchen. Jedoch ich hege die gröszte Hoffnung zur Bekehrung der jungen Leute. Es wird zwar Schweisz und Zeit kosten, doch guten Muth. Auch wird die Reise nach Europa sehr erleichtert durch die Eisenbahn von Canada nach VanCouver, wie auch der Preis ermindert.

Toch ben ik er van overtuigd dat jij, net zoals ik, onze nederige roeping met een opgewekt hart aangenomen hebben, ook de beproevingen zou je makkelijk kunnen dragen, maar ook onderschatten, je zult je zelfs gelukkig voelen, maar het thuisfront kun je niet zo makkelijk bezoeken. Ik koester de grote hoop om de jongeren te bekeren. Het zal zweet en tijd kosten, maar goede moed. Ook wordt de reis naar Europa een stuk makkelijker door de spoorbaan van Canada naar Vancouver, net zoals de prijs steeds minder wordt.

Ich schreibe dir jenes offenherzig weil ich dich gar nicht täuschen will. Ich gäbe natürlich Alles was ich habe um mit dir leben zu können, doch als Freund würde es mich auch schmerzen wenn du durch mich hierhin kämest und dich nicht glücklich geföhlen würdest. Bist du ad sriptus dort in deiner Diöecse? Zum Schlusz musz ich dich fragen ob du mein Brief, vor ungefähr drei Monaten versandt, nicht empfangen hast? Weil es dar Fall sein könnte, so will ich hier wieder bemerken dasz du das Geld schicken kannst in einem angezeichneten Brief (wie Van Oppen gethan hat) oderes direct senden an Father Jonckau in Victoria.

Ik schrijf je juist dit omdat ik het niet mooier wil voorspiegelen dan dat het is. Ik heb er alles voor over om met jou te leven, maar als vriend zou ik er ook verdriet van hebben als je vanwege mij hier zou komen en je je hier niet gelukkig zou voelen. Ben jij in jouw bisdom verantwoordelijk voor de administratie?

Tot slot moet ik je vragen of je mijn brief van ongeveer drie maanden geleden, niet ontvangen hebt? Als dat zo is dan wil ik nog eens vertellen dat je het geld aangetekend kunt

versturen (zoals Van Oppen gedaan had) of rechtstreeks naar de eerwaarde Jonckau¹¹ in Victoria sturen.

In diesem Falle kann es natürlich nicht direct an mich gesandt werden weil ich 110 Mailen von Victoria entfernt bin, nur im ersten Falle kann es direct an mich geschehen. Bist du aber augenblicklich selbst in Noth, so zögere noch länger, ich will es dir gar nicht übel nehmen. Nun mein lieber Arnold, gedenke stets dein dich innigst liebenden Freundes, bete viel für mich und für die Bekehrung der Indianer. Hierzu will ich dir das Gebet vom hl. Franciscus schicken, welches mir durch den Bischof überhändigt und täglich zu beten empfohlen ist. Ich thue es gewöhnlich nach den Laudes. Vielleicht wirst auch du dieses verbreitungswerthe Gebet dann u. wann mal verrichten können. Hoffend dich nochmals wieder zu sehen, küsse ich dich in Jesu Christo u. verbleibe nebst Grusz an den Herrn Debruyke
dein Jos. Nicolaije.
Siehe P.S.

In het tweede geval kun je het natuurlijk niet direct naar mij sturen omdat ik 170 km van Victoria woon. In het eerste geval kan het direct naar mij gezonden worden. Maar als je op dit ogenblik in Noth bent, aarzel dan niet, ik zal je niets kwalijk nemen. Nu mijn lieve Arnold, denk steeds aan je zeer dierbare vriend, bid veel voor mij en voor de bekering van de Indianen. Ik stuur je hierbij ook het gebed van de heilige Franciscus¹² dat ik van de bisschop gekregen heb en dat aangeraden wordt dagelijks te bidden. Ik doe het altijd na de lauden¹³. Misschien kun je dit wijdverbreide gebed ook eens uitvoeren. Hopend dat ik je ooit nog eens zie, kus ik je in de naam van Jezus Christus en verblijf met een groet aan de heer Debruyke.
Je Jos. Nicolaije
Hierbij de p.s.

p.s..

o Dieu éternel, Créateur de toutes choses, souvenez-vous que vous seul vous avez créé les Ames des infidèles en les faisant à votre image et ressemblance. Considerez o Seigneur comme l'enfer s'en remplit en détriment de votre gloire. Souvenez-vous de J.C. votre Fils, qui en versant et prodiguant son sang a souffert pour ces mêmes infidèles. Hélas! ne permettez pas que votre Fils et notre Seigneur soit outragé d'avantage par ceux qui ne le connaissent pas mais laissez-vous apaiser par les prières et les supplications de vos Saints Elus et de l'Eglise, l'épouse benie de votre Fils Unique. Souvenez-vous de votre miséricorde, et perdez de vue l'idolatrie et l'infidélité de tant de méchants. Faites qu'eux aussi connaissent J.C. votre Fils véritable et notre Seigneur, qui vous avez envoyé, qui est notre salut, notre vie et notre résurrection, par qui nous sommes libres, par qui nous serons sauvés et à qui soit gloire par les siècles des siècles. Amen.
Mitte, Pater, operarios (bonos) in messem tuam¹⁴ ...
Pater. Ave. 100 J. d' Ind.

¹¹ John James Jonckau, vicaris generaal van bisschop Lemmens van Vancouver. Hij overleed 29 juli 1888. Hij kwam in 1867 in Vancouver. Hij zou bisschop van Vancouver worden ware het nit dat zijn gezondheid hem daarvan weerhield.

¹² Hier wordt Franciscus Xaverius bedoeld.

¹³ Ochtendgebed.

¹⁴ Mitte Domine operarios in messem tuam =Zend Heer arbeiders om uw oogst binnen te halen .

adresse in der Zukunft: J.N. Care of R. Father Jonckan at Victoria Van Couver's Island British Columbia.

P.S. Du bist ein Glücks-Vogel im "Bazaar"!

O eeuwige God, Schepper van alle dingen, vergeet niet dat u de zielen van de ongelovigen geschapen hebt naar uw beeld en gelijkenis. Overweeg o Heer, dat de hel zich vult ten koste van uw heerlijkheid. Vergeet niet uw zoon J.C. die zijn bloed vergoten heeft en geleden heeft voor dezelfde ongelovigen. Sta niet toe dat uw Zoon en onze Heer beledigd wordt door hen die hem niet kennen maar laat u verzoenen door de gebeden en de smeekbeden van uw uitverkoren heiligen en de Kerk, de echtgenote van uw gezegende enige Zoon. Wees barmhartig en vergeet de afgoderij en ontrouw van de wilden. Laat hen ook uw ware Zoon J.C. en onze Heer leren kennen die u gezonden hebt, die onze redding is, ons leven en onze verrijzenis, door wie wij vrij zijn, door wie wij gered zijn, en aan wie lof en eer toekomt in de eeuwen der eeuwen, Amen

Toekomstig adres: J. N. per adres eerwaarde vader Jonckan in Victoria Vancouver Island, British Columbia.

P.s. Je bent een geluksvogel in de "bazar"